

רב יהודה זולדן

ברכות המגילה ו'שהחינו' בלילה וביום

בפורים מברכים שלוש ברכות בעת קריית המגילה: 'על מקרא מגילה', 'עשה ניסים' וברכת הזמן שהיא ברכת 'שהחינו'. את שתי הברכות הראשונות מברכים בלילה וגם ביום, ובנוגע לברכת 'שהחינו' יש מחלוקת בפוסקים אם מברכים אותה גם ביום. בדברים להלן נתמקד בעיקר בהבנת העמדה לפיה יש לברך 'שהחינו' גם בעת הקראיה ביום, וע"פ הלכה זו נברך את מעמדו ומعلתו של יום הפורים.

א. קריית המגילה בלילה וביום

בגמרה (מגילה ד ע"א) נאמר:

אמר רבי יהושע בן לוי: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר: אלהי אקרא יומם ולא תענה, ולילה ולא דמייה לי (תהלים כב, ג)... איתמר נמי, אמר רבי חלבו אמר עולא ביראה: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר: למען יזמך כבוד ולא ידם ה' אלהי לעולם אודך (תהלים ל, יג).

רש"י¹ הסביר שיש לקרוא בלילה וביום, 'זכר לנס, שהיו זועקין בימי צרתן ים ולילה'. עוד הסביר רש"י² שהפסוק ששימש אסמכתא לר' יהושע בן לוי הוא מהמזמור הפתוח במלילם: 'למנצח על אילת השחר', שנאמר על אסתר, כפי שנאמר בגמרה:³ 'למה נמשלה אסתר כאילת השחר'. אסתר קראה לכל עם ישראל לצום לילה ויום, ועל כן גם מקרא המגילה הוא בלילה וביום.⁴ בפסוק זה יש ממד של זעקה ותפילה בלילה וביום.⁵ את הפסוק ששימש אסמכתא לר' חלבו בשם עולא ביראה, הסביר רש"י⁶: 'יזמך' - ביום, 'ולא ידם' - בלילה. עוד ציין רש"י שעל פרק זה דרשו:

1. רש"י, מגילה ד ע"א, ד"ה ולשנותה.
2. שם, ד"ה אקרא.
3. יומא כת ע"א.
4. ע"פ מדרש תהילים, פרק זה אמרה אסתר כשנכנסה בפעם הראשונה אל אחשוורוש. בטור, או"ח ס"י קלג, כתב שאומרים 'בפורים למנצח על אילת השחר ומנגה טוב הוא'.
5. ראה בהסבירו של הר"ד סולובייצ'יק, הררי קדם, א, עמ' קצב; על התשועות, 'כפל פניו של פורים', עמ' 35-25.
6. רש"י, שם, ד"ה יזמך.

בפסיקתא [פיסקא ייח] במרדי ואסטר והמן ואחשורוש, וקריאת מגילה שבך הוא, שמספרסמי את הנס, והכל מקלסין להקדוש ברוך הוא.

בפסקוק שהובא ע"י ר' חלבו בשם עלאל ביראה יש ממד של קילוס והודאה לה' על הנס. דברי ר' יהושע בן לוי הללו נזכרו בסוגיית הגמרא (מגילה כ ע"א) הדנה בדברי המשנה אודות הזמן בו יש לקרוא את המגילה: 'אין קורין את המגילה... עד שתנץ החמה. וכולן שעשו משعلاה עמוד השחר - כשר'. על כך שאלה הגמרא:

מנלן? דאמר קרא והימים האלה נזכרים ונועשים (אסטר ט, כח), ביום - אין, בלילה - לא. לימה תהיוי תיבטה דרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום? כי קטני אדים.

תשובה הגמרא היא שדברי המשנה ודרשת הגמara אמורים על עיקר הקריאה שהיא ביום, אבל יש לקרוא את המגילה גם בלילה.⁷

ב. ברכות על המגילה

על הברכות בעת קריאת המגילה נאמר במשנה (מגילה פ"ד מ"א): 'מקום שנহגו לברך - ברכ'. ושלא לברך - לא יברך'. על כך נאמר בגמרא (מגילה כא ע"ב):

מקום שנהגו לברך יברך. אמר אבי: לא שננו אלא לאחריה, אבל לפניה - מצוה לברך. דאמר רב יהודה אמר שמואל: כל המצות قولן מברך עליהם עובר לעשיותן... לפניה מי מברך? רב ששת מקטרזיא איקלע לקמיה דברashi, וביריך מנ"ח [על מקרא מגילה]; 'עשה נסים לאבותינו; ושהחינו'.

התוספות (סוכה מו ע"א ד"ה העושא) בקש טעם 'מאי שנא דיש מצות שתקיינו לברך שהחינו, ויש מצות שלא תקיינו'. הוא הזכיר כמה דוגמאות:

אקריאת מגילה מברך שהחינו כדייאתא בראש הקורא את המגילה עומדת (מגילה כא ע"ב), ואילו אקריאת הל לא מברך? ונראה דמצווה שיש עליה שמחה תקנו שהחינו.

לפי תוספות מברכים 'שהחינו' במצוות שיש בהן שמחה, ואילו לפי רב שרירא גאון⁸ מברכים 'שהחינו' על מצווה שמקיימים אותה מעט לעת.⁹ ראשונים חילקו בשאלת אם יש לברך 'שהחינו' גם בעת הקריאה השנייה, ביום.

7. על דברי ר' יהושע בן לוי שאמר 'וחייב לשנותה ביום' נאמר בgemara (מגילה ד ע"א): 'סביר מינה: למקראי בלילא, וליתנא מתניתין דידה בימא. אמר להו רב ירמיה: לדידי מיפרשא לי מיניה דברי חייא בר באבא: כגון דברי אישן: עבור פרשתא דיא ואתנייה'. מכאן שהיוו שחויבו שיש לקרוא את המגילה פעמי אחת בלבד, בלילה, או שכך היה הנוהג המקובל, ור' יהושע בן לוי חידש שיש לקרוא את המגילה ביום. ראה עוד באריכות רבבה: הרב שלמה כהן, שו"ת בנין שלמה א, סי' נה; הרב צבי פרנק, שו"ת הר צבי ב, סי' קכ. ראה עוד: הרב יוסף צבי ריכמן, פורים, עמ' 113-121.

8. רב שרירא גאון, מובא בתוספות סוכה מו ע"א ד"ה העושא.

9. כאמור נראה שם הרכמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ט סבר כן.

ג. ברכת 'שהחינו' ביום

1. רmb"מ: **מברכים 'שהחינו' על המגילה בלילה ואין מברכים ביום הרmb"מ (הל' מגילה פ"א ה"ג) כתוב:**

מצוה לברות את כולה, למצוה לברותה בלילה וביום, וכל הלילה כשר לברית הלילה, וכל היום כשר לברית היום, ומברך קודם קריاتها בלילה שלש ברכות ואלו הן: בא"י אמרה אשר קב"ז על מקרא מגילה, בא"י אמרה שעשה נסים לאבותינו בימים ההם (ובזמן) זהה, בא"י אמרה 'שהחינו' וקיימנו והגיענו בזמן זהה. וביום איןנו חוזר ומברך 'שהחינו'.¹⁰

יש לברך על מצווה שמקיימים אותה בכל שנה בפעם הראשונה, וכך שכתב הרmb"מ (הל' ברכות פ"א ה"ט):¹¹

כל מצווה שהיא זמן כגון שופר וסוכה ולולב ומקרה מגילה ונר חנוכה...
מברך עליה בשעת עשייתה 'שהחינו'.¹²

כך יש לעשות במצוות שהיא מהתורה, כמו שופר, ללוב וסוכה, וכן במצוות מדרבנן, כמו נר חנוכה ומגילה. זאת לעומת ברכת 'שהחינו' על היום, שאין מברכים אותה אלא על חגים שתוקפים מדאוריתא, ומברכים אותה רק בתחלת היום (בלילה).¹³ גם אדם שאינו יכול לקיים את מצוות היום כמו אדם שאין לו סוכה, עליו לברך 'שהחינו'. במועדים שחכמים קבעו אין מברכים 'שהחינו' על היום. אדם שלא הדליק נר חנוכה בלילה הראשון מביך שתי ברכות - 'על הניסים' ו'שהחינו', זאת מפני שהוא רואה את פעולה המצווה, וכן תיקנו חכמים ברכה על מצב צה, אך אין הוא מביך על יום חנוכה.¹⁴

רmb"מ פסק גם ב'שולחן ערוך':¹⁵ הג"א בביאורו ל'שולחן ערוך' הסביר את הפסיקה:
אף על גב דעתך זמנה ביום... מ"מ כיוון שבירך בלילה יצא. דלא גרע מאם בירך
אסוכה ולולב בשעת עשייה וכן לכתהילה יש לברך בלילה ומשביך בלילה איןו
մברך ביום כמו בסוכה.¹⁶

לפי הרmb"מ וה'שולחן ערוך' אין מברכים ברכת 'שהחינו' על היום במועדים שנקבעו על ידי חכמים כמו שمبرכים אותה במועדים שהם 'מקראי קדש' מהתורה. ברכת 'שהחינו'
היא על המצווה שמקיימים בפעם הראשונה בשנה זו. ומכיון שקוראים מגילה בלילה,
مبرכים 'שהחינו' על המגילה בלילה ולא מברכים 'שהחינו' על מקרא מגילה ביום.

10. לדברי הרmb"מ פסקו גם: היראים, סי' רסה; הרשב"מ, הובא בתוס' הרא"ש, מגילה ד ע"א; ובמודכי, סי' תשפא.

11. על פי הגמרא, ברכות לו ע"ב.

12. הרmb"מ כתב על כל מצווה במקומה. שופר - הל' שופר פ"ג ה"י; סוכה - הל' סוכה פ"ו ה"ב; נר חנוכה - הל' חנוכה פ"א ה"ג; בהל' לולב לא כתב הרmb"מ שיש לברך 'שהחינו'.

13. רmb"מ, הל' שבת פ"כ"ט ה"ג.

14. סוכה מו ע"א.

15. שו"ע, או"ח סי' תרצב סע"א.

16. כך המנהג היום אצל רוב קהילות בני ספרד. ראה: הרב עובדיה יוסף, חזון עובדיה, פורים, עמ' סג-סד. אך בכף החיים, או"ח סי' תרצב ס"ק יג, כתב שיש לברך 'שהחינו' גם ביום.

2. תוספות: מברכים 'שהחינו' על המגילה בלילה וביום

אך התוספות (מגילה ד ע"א ד"ה ח"ב) סבר שיש לברך 'שהחינו' גם על קראת המגילה ביום:

חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום. אומר ר"י דאף על גב דlbrace זמן בלילה חוזר וمبرך אותו ביום [א] דעתך פרטומי ניסא הו בקריאה דיממא, וקרא נמי משמעו כן דכתיב ולילה ולא דומיה לי. כלומר אף על גב שקרה ביום חייב לקרות בלילה, והעיקר הו ביממה כיוון שהזכירו הכתוב תחילתה. [ב] וגם עיקר הסעודה ביממה הוא, כדאמר לךן (ז ע"ב)adam אכלת בלילה לא יצא ידי חובה. והכי נמי משמע מדתכיב [והימים האלה] נזכרים ונעים (אסתר ט, כח), ואיתך צירה לעשייה, מה עיקר עשייה ביממה אף צירה כן [מגילה כ ע"ב].

את הנימוק הראשון למד התוספות מהפסוק שרבי יהושע בן לוי התבוסס עליו שעיקר הקריאה היא ביום. התוספות ה彷ל לכאורה את דברי ר' יהושע בן לוי שאמר: 'חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום', ואילו התוספות כתוב: 'אף על גב שקרה ביום חייב לקרות בלילה, והעיקר הו ביממה כיוון שהזכירו הכתוב תחילתה'. בנימוק השני התייחס התוספות למצאות היום הנוספות כמו הסעודה. בכך הוא רמז שברכת 'שהחינו' קשורה גם למצאות הנוספות שיש ביום הפורים.¹⁷ התוספות הזכיר בהקשר לכך את הדרשה בוגمراה שבנה נומקה ההלכה במשנה (מגילה כ ע"א): 'כל היום כשר לקריאת המגילה'. ובוגمراה (שם ע"ב) נאמר על דין זה: 'מנלן? דאמר קרא: והימים האלה נזכרים ונעים (אסתר ט, כח)'. המצאות המעשיות שבפורים - סעודה, משלוח מנות ומנותות לאביוניים - הן ביום, כך מצאות הזכירה בקריאת המגילה עיקרה ביום.¹⁸

ישם לב שהתוספות הדגיש בדבריו **'דעתך'** פרטומי ניסא הו בקריאה דיממא... וגם **עיקר** הסעודה ביממה הוא. המfgang הראשוני עם מצאות מקרא מגילה היה בלילה, אבל זה לא עיקר המצואה. כמו כן ביום יש מצואה נוספת שלא מקיימים בלילה - סעודת פורים. לפי התוספות, אף שכבר נפגשנו עם המצואה ובירכנו עליה 'שהחינו', יש לברך פעם נוספת כשנפגשים עם עיקר המצואה או עם מצאות נוספות שלא היה אפשר לקיים לפני כן. הרاء"ש (מגילה פ"א ס"י) סבר אף הוא כרבנו שם, ונימק סיבות נוספות לקביעה שקריאת המגילה ביום היא עיקר המצואה, וזה הסיבה שיש לברך 'שהחינו' שוב בעת הקריאה ביום, וזה לשונו:

17. על כך שסעודת פורים היא רק ביום ולא גם בלילה כמו בכל יום טוב, ראה: הררי קדם, א עמ' שלו.

18. בתלמוד ירושלמי, מגילה פ"ב ה"ז, צוין מקור אחר: 'כל היום כשר לקריאת המגילה דכתיב: ביום אשר שברדו אויבי היהודים לשולט בהם' (אסתר ט, א).

19. כתוספות פסק גם הרמ"א, או"ח ס"י תרצב סע"א, וכך נהוגים ברוב קהילות בני אשכנז. בברכת 'שהחינו' שבימים מתקונים גם לקיום המצאות הנוספות שבפורים - משלוח מנות וסעודה פורים. ההלכה قدעת הגרא"א מברכים רק בלילה, עי' מעשה רב, אות רמה; וכן ע"פ הרב שניואר זלמן מלעדי, פסקי הסידור, סדר קראית המגילה. אמונה הרמ"מ מלובבץ, פורים, עמ' 73, כתב שבאחד מכתבי היד של חב"ד כתוב: 'שבפורים שנת הכת"ר [תרכ"ה] פה ליבורויטש ציוה אדמוני' (הצמלה צדק) לברך שהחינו בבורק קודם קראת המגילה'.

היה אומר רבינו תם ז"ל אף על פי שבירך זמן בלילה, חוזר ומברך זמן אף בイום: [א] דעתך קריאתה הו ביום יותר מבלילה, דהכי משמעו לשנאה דקרה יומם אף על פי שלילה לא דומה לי וקרأتي בלילה, ביום תא עיקר הקריאה. [ב] וגם עיקר פרטומי ניסא הוא ביום בזמן משתה ושמחה ומנונות לאבוניהם ומשלוח מננות. [ג] ותנן لكمן (megila c ע"ב) כל היום כשר לקרות את המגילה כתני, וכל הלילה כשר לקריית מגילה לא כתני, לפי שאינה עיקר קריאה בלילה. [ד] וקחני נמי (megila c ע"א) אין קוראין את המגילה ולא מוחלין ולא טובLIN אלא ביום. וופרש בוגרמא: מנגלא? דכתיב והימים האלה ביום אין, בלילה לא. לימה תיהו תיובתא דר' יהושע בן לוי וכוי ומשני כי כתני אדים. ומיהו מדעתני מקריא מגילה בהדייהו שמע מינה דעתך מקריא מגילה הו ביממא. [ה] ועוד מדאמרין لكمן (כא ע"ב) מיי מברך מנ"ח [megila, נס, שהחינו] ולא אמר בלילה מברך מנ"ח [megila, נס, שהחינו] וביום מנ"ג [megila, נסים] כדקאמר גבי חנוכה (שבת כג ע"א) יומא קמא מברך ננ"ח [נר, נסים שהחינו] אלמא שמעו דמן"ח מברך ביום ובלילה. [ו] ועוד שבני הכהרים שהיו מקדימים ליום הכנסה (משנה מגילה פ"א מ"א) מסתמא ביום היו באים לשמעו את המגילה כשבאין לשמעו קריית התורה, אלמא שעיקר קריאתה ביום...).

כאמור, לפי רבנו תם והרא"ש עיקר קריית המגילה היא ביום, ועל כן יש לברך 'שהחינו' גם ביום על מקריא מגילה וגם על המצוות הנוספות.²⁰ על פי מה קבעו חכמים שעיקר הקריאה היא ביום? מה המקור לפוסקי המגילה לקביעה שאכן העיקר הוא ביום ולא בלילה? הרב יהודה אריה ליב אלטר, האדמו"ר מגור²¹, הסביר שברכת 'שהחינו' בלילה היא על מקריא המגילה, והברכה ביום היא על השמחה. אמנם אין לברך 'שהחינו' ביום רק על השמחה אם אין לאדם מגילה לקרוא ממנה. יתרון שהתוספות למד על השמחה ביום הפורים מהכתוב במגילת אסתר פרק ט'. שם מתואר הילך קבלת חג הפורים כחג, וההדגש הוא על היום כיום חג.²² כך היה בשנה הראשונה שבה היה הנס (אסתר ט, טז-יח):

ושאר היהודים אשר במדינות המלך נקהלו ועמדו על נפשם ונוח מאיביהם והרג בשנאייהם חמשה ושביעים אלף ובעזה לא שלחו את ידם. ביום שלשה עשר לחיש אדר ונוח באربعעה עשר בו ועשה אותו יום משתה ושמחה. והיהודים אשר בשושן נקהלו בשלשה עשר בו ובארבעה עשר בו ונוח בחמשה עשר בו ועשה אותו יום משתה ושמחה.

20. דברים דומים לדברי ר"ת והרא"ש כתבו גם: הרשב"א, הריטב"א הר"ן מגילה ד ע"א. ר' אברהם מן ההר, מגילה שם, כתב את דברי הרמב"ם וסימן: 'צעריך עיין מנהגינו שנהנו לברך ביום שהחינו'; ספר המאורות עמ' של: 'ומנהגנו לאומרו גם ביום'; האורחות חיים, הל' פורים סימן ה; אוור זרוע, סי' שسط; הרב מאיר שמחה הכהן מדורינסק, השיב על הוכחות ר"ת והרא"ש ותפרק בעמדת הרמב"ם. ראה: אוור שמחה, הל' מגילה פ"א ה"א, וכן בחידושי ר' מאיר שמחה, מגילה ד ע"א.

21. שפת אמות, מגילה ד ע"א.

22. ראה בהרחבה בעניין זה בספריו: 'קביעת ימי הפורים כימים טובים', זמני יהודה וישראל, עמ' 436-462.

לא נאמר ועשו בו משתה ושמחה, אלא 'ועשה אותו יום משתה ושמחה'. עשו את היום כזה. וכך גם כשהקבעו לשנים האחרות (שם, יט):

על כן היהודים הפרוזים היישבים בעיר הפרזות **עשימ את יום ארבעה עשר** לחדר שמחה ומשתה ויום טוב ומשלוח מנוט איש לרעהו.

יושבי הפרוזים עשו את יום ארבעה עשר יום משתה ושמחה, והוסיפו עוד: 'יום טוב ומשלוח מנוט איש לרעהו'. לאחר היוזמה של יושבי הפרוזים, מרדכי היהודי קבע שככל קהילות ישראל יצינו את הימים הללו (שם, כ-כב):

ויכתב מרדכי את הדברים האלה וישלח ספרים אל כל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשוריש הקרובים והרחוקים: לקים עליהם **לייהוות עשים את יום ארבעה עשר** לחדר שמחה עשר בו בכל שנה וธนา: **כימים אשר נחן בהם היהודים מאובייהם והחדש אשר נהפרק להם מגון לשותה ומאבל ליום טוב לעשות אותם ימי** משתה ושמחה ומשלוח מנוט איש לרעהו ומתנות לאבוניהם.

כל עם ישראל יעשה שני ימים טובים, ומרדכי היהודי אף הוסיף את מצוות מתנות לאבוניהם. וכך בהמשך, לאחר שהדבר מתקבע ומתפשט (שם, כז-כח):

קימו וקבעו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנלוים עליהם ולא יעבור **לייהוות עשים את שני הימים האלה** כתכתבם וכזמןם בכל שנה וธนา. וה**ימים האלה נזכרים ונעשים** בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר ומי הפורים האלה לא יעברו מtower היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם.

לאחר שמרדי תקייף את הימים הללו מבחינה דתית, הוא הצטרף לאגרת הפורים השנייה של אסתר המלכה, והימים הללו מתקבלים גם תוקף מלכותי (שם, כט-לב):

ויכתב אסתר המלכה בת אביחיל ומרדי היהודי את כל תקף לקים את אגרת הפורים הזאת: וישלח ספרים אל כל היהודים אל שבע ועשרים ומאה מדינה מלכות אחשוריש דברי שלום ואמת: **לקים את ימי הפורים האלה בזמניהם** כאשר קים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה וכאשר קימנו על נפשם ועל זרעם דברי המצוות וזעקותם: ומאמור אסתר קים דברי הפורים האלה ונכתב בספר.

הcheidוש היה ש"ד וטו' באדר מקבלים משמעות אחרת. אין מדובר רק על כמה מצוות שצרכן לקיים ביום אלו, אלא העובדה שמקיימים את המצוות הללו ביוםיהם אלו היא משנה את מהותו של היום. יתכן שההדגשה על היום כיום שמחה היא מפני שהמן קבע يوم מסויים שבו ירגו את היהודים: '**ביום אחד** בשלושה עשר לחודש שניים עשר הוא חודש אדר... **להיות עתידים ליום הזה**' (אסתר ג, י-ג'). באותו היום ינקמו היהודים באובייהם (אסתר ח, יג):

פתשgan הכתב להנתןDat בכל מדינה ומדינה גלי לכל העמים ולהיות היהודים עתידיים **ליום הזה** להנקם מאובייהם.

ביום או ביום שנחן באובייהם, קבעו אותם ימי שמחה. על הבתווי 'מי משתה ושמחה' נאמר בגמרא (פסחים סח ע"ב):

אמר רב יוסף: הכל מודים בפורים דברין נמי לכם - מי טעמא ימי משתה ושמחה כתיב ביה. מר בריה דרבנן כולה שתא הוה יתיב בתענייתא, לבר מעצרתא ופוריא ומעלוי יומא דכיפור. עצרת - יום שנייתה בו תורה, פוריא - ימי משתה ושמחה כתיב.

בשל היות הימים ימי משתה ושמחה, אסור להתענות בהם, וחייבם לאכול. וכך בשמו של רב יוסף (מגילה ה ע"ב):
התני רב יוסף: שמחה ומשתה ויום טוב. שמחה - מלמד שאסורים בהספד, משתה - מלמד שאסור בתעניית.

אמנם גם הרמב"ם (הל' מגילה פ"ב ה"ד) חידד את היות יום הפורים يوم שמחה:
מצות يوم ארבעה עשר לבני כפרים ועיירות ויום חמשה עשר לבני קריכים להיות يوم שמחה ומשתה ומשלוח מנות לריעים ומתנות לאבוניהם.
לפי הרמב"ם יש להסביר שהיום הוא יום שמחה באמצעות המצוות הללו, אבל על המצוות הללו לא תיקנו לברך 'שהחינו'.²³

3. הברכה בלילה היא על ה'יום טוב'

הרב מנחם המאירי (בית הבוחר מגילה ד ע"א) כתב אפשרות נוספת:
חייב אדם לקרوت את המגילה בלילה שמחרתנו يوم פורים ולשנותה פעם אחרת ביום מחירתו. אלא שם"מ עיקר הקראייה היא אותה של יום. ומתוך כך אנו נהוגין לברך 'שהחינו' אף בקריאה של יום ואין לנו פוטרין עצמנו בשל לילה כשאר ימים טובים.

הוא דחה את דברי הרמב"ם:

מ"מ אין דבריהם כלום, שככל שאין שם כוס לקדוש אין בו זמן. ואל תשיבני מיום הכהנים שקדושתו יתרה ולא נפקע כוסו אלא מצד איסור שתיהה שבו, והרי אין זה דומה אלא לחנוכה שיש זמן על הדלקה ולא על היום,²⁴ אלא שלא נאמר זמן ביום אלא על המגילה מן הטעם שכתבנו ר"ל שעיקר זמנה ביום.

המאירי טוען נגד מי שסביר שבבלילה מברכים מצד היות היום יום טוב, כמו שבכל יום טוב מברכים בלילה על הזמן. המאירי דחה זאת, מאחר שפורים איננו 'מקרא קדש'. רק בחג שיש בו קידוש היום, אז יש לברך את ברכת הזמן על היום (למעט ים כיפור שמברכים בו על הזמן ללא קידוש, כי ביום כיפור אסור לשთות). בחג מדרבן כמו חנוכה

23. דברים ברוח זו, שיש לעשות הימים ימי שמחה, אך מכיוון אחר, ראה: הרב יהושע זיצמן, משוש הארץ, עמ' קלט-קמו.

24. אמם במקומות אחר עולה מהמאירי שגם בחנוכה מברכים על היום. בגם' שבת כג ע"א; סוכה מו ע"א נאמר שהרואה נר חנוכה מברך בלילה הראשון שתי ברכות - 'שעשה נסים' ו'שהחינו'. על כך כתב המאירי (שבת שם): 'מי שאין לו להדלק ואינו במקום שהוא אפשר לו לראות, יש ואומרם מברכ שעשה נסים ושהחינו בלילה ראשונה ושעשה נסים בכל הלילות. והדברים נראין'. המאירי הרחיב התקנה בשם יש ואומרים גם למצב שבו המברך לא רואה מנורה של אחר בלילה הראשון וגם לא יראה בכך נימי חנוכה. מכאן שברכות 'שהחינו' היא על היום ולא על מעשה המזווה.

مبرכים על פועלות המצווה - הדלקת הנרות, וכך גם בפורים מברכים על מקרא המגילה ולא על היום.

לدين על אודות ברכת 'שהחינו' על היום יש השלכה הلقית במקורה של אדם אין מגילה לקרוא ממנו. הרב יעקב עמדין²⁵ כתב שאדם שאין לו מגילה יברך 'שהחינו' על היום, ויש לברך על כס הסעודה כמו בכל חג אחר. אמנם מדובר על חג מדרבנן, 'ואף שהוא מדברי קבלה, צריך חיזוק כשל תורה ויתור, ביהود מפני תקפו של נס שהיה בו'. הוא הפנה לגמרה בעירובין²⁶ שם נאמר שנייתן לברך על הזמן גם בשוק, לא בזמנים לקידוש. אך הלכה זו נאמרה ביחס למועדים שהם מהתורה, כמו ראש השנה ויום כיפור, ולא באשר לחגים מדרבנן.²⁷ כאמור על פי המאירי לא מברכים ברכת זמן על היום בחגים מדרבנן.

'יתכן שההתלבטות אם מעמדו של יום הפורים הוא ביום טוב מהتورה נובעת אף היא מאותה התבוננות בפסוקי מגילה, אלא שازה ההתייחסות לכתוב בפסוק 'מי' משטה ושמחה' כוונתה לימה ולא ליום שבא לאחר הלילה. ליממות אלו, י"ד וט"ו באדר, יש מעמד אחר בעקבות תקנות חכמים לעשוטות אותן ימי משטה ושמחה. דברים ברורים בעניין כתב הרב יהושע פאלק בספרו 'פני יהושע'²⁸ בעקבות דבריו התוספות. לדבריו בלילה הברכה היא משום חובת היום, וביום הברכה היא על המגילה מפני שעיקר הנס היה ביום ולא בלילה. לפיו, חכמים העניקו לימי הפורים מעמד של רגל, ועל כן יש לנוהג בו באשר לברכת 'שהחינו' כמו בכל רגל אחר. לפי 'פני יהושע' ניתן להסביר שדרשת הפסוקים 'מי' משטה ושמחה' כוונתה לומר שחכמים העניקו לימי הפורים - לימה כולה, הלילה והיום, מעמד של מועד ככו של אחד הרגלים. הסיבה שمبرכיםשוב 'שהחינו' ביום על המגילה היא שעיקר הקראיה היא ביום, כי עיקר הנס היה ביום ולא בלילה, ואילו הקראיה בלילה 'אינו אלא מצוה בעלמא ולא חיובא'.

ה'פני יהושע' בעצם סובר ההיפך מהתוספות מבחינת ניתוח משמעות התקנים של יממת הפורים - בלילה וביום, אם כי מבחינה מעשית מוסכם שיש לברך 'שהחינו' בלילה וביום. לפי 'פני יהושע' ברכת 'שהחינו' בלילה היא על המועד, על הימה כולה, וביום היא על המגילה שעיקר קראيتها ביום, ואילו לפי התוספות ברכת 'שהחינו' היא על קראית

.25. מור וקציעה, סי' תרצב.

.26. עירובין מ ע"ב.

.27. דברי מור וקציעה נידונו במשנה ברורה, בביור הלכה סי' תרצב. הוא ציין לאחרונים שחולקים עליון וכותב 'צריך עיוןamus'. אך אחרים הכוינו שאין לברך על עיצומו של יום. ראה: ברכ' יוסף, סי' תרצב, ס"ק א; שורית אגרות משה, או"ח ה ס"י כ; ש"ת יביע צלאל זולטי, משנת ייעז, או"ח סי' מב אות ב. על ברכת 'שהחינו' ביום פורים, ראה עוד: הרב יעקב בצלאל זולטי, משנת ייעז, סי' עז, כתב שקריאת המגילה היא ההלל של פורים (מגילה י"ד ע"א), 'ולפי זה נמצא DSTI הלוותה הן בקריאת מגילה. חדא מצוות קראיה ופרסומי ניסא, וכן ההלל שהוא שירה על הנס. והלל רק ביום'; הרמ"מ שניאורסון מלבבץ', פורים, עמ' 71-78; הרב יוסף צבי רימון, פורים, עמ' 145-149; 'קריאת המגילה בלילה', בארכ' מורים-פורים, עמ' 126-131.

.28. פניו יהושע, מגילה ד ע"א.

המגילה של הלילה, והברכה ביום היא על מעמדו המיחד של היום, שבו עיקר המזווה היא קראת המגילה והסעודה.

סיכום

- א. שתי עמדות באשר לברכת 'שהח'ינו' ביום. הרמב"ם והholekim בשיטתו סוברים שאין מברכים ביום, ולפי התוספות והסוברים כמותם - מברכים גם ביום.
- ב. לפי הרמב"ם מברכים רק בפעם הראשונה שנפגשים עם המזווה, ואין לברך שוב 'שהח'ינו' ביום. לפי התוספות מברכים גם ביום, מפני שעיקר קיומן מצוות הפורים - מקרה מגילה וסעודה - הוא ביום, וביום זה עיקר השמחה.
- ג. ברכת 'שהח'ינו' שביום מלמדת גם על המעמד של היום. בלילה מברכים על מצוות מקרה מגילה, כי זו הפעם הראשונה שנפגשים עם המזווה, וביום מברכים על כך שעיקר הנס היה ביום, ומציינים זאת שוב באמצעות קראת המגילה והמצוות הייחודיות שיש ביום זה. אין זו ברכה כמו שمبرכים ביום טוב על היוטו 'מקרה חדש', שהרי ברכת 'שהח'ינו' מברכים רק במועדים שבהם חובה לעשות קידוש. כאן הברכה היא על עיקר הנס שהיה ביום. אמנם גם הרמב"ם כתוב שימי הפורים מוגדרים ימי שמחה, באמצעות מצוות היום - שמחה, משתה, משלוח מנות ומתנות לאביוונית, אך על מצוות אלו לא תיקנו ברכת 'שהח'ינו'.
- ד. ה'פני יהושע' הסכימים עם עמדת התוספות שمبرכים 'שהח'ינו' בלילה וביום, אך לפיו הסיבה היא שחכמים העניקו ליום הפורים מעמד כמו של אחד הרגלים, ועל כן ברכת 'שהח'ינו' בלילה היא על המועד, ולמהרת ביום מברכים 'שהח'ינו' על מקרה מגילה, שעיקר מצוות הקראה במגילה היא ביום.

